

**До спеціалізованої вченої ради Д 26.236.03
по захисту дисертацій на здобуття
наукового ступеня доктора юридичних наук
в Інституті держави і права ім. В.М. Корецького НАН України,
01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська,4**

ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента
Шатіла Володимира Анатолійовича на дисертаційну роботу
Андрієвської Олени Владиславівни на тему «Конституційно-правові
обмеження прав і свобод людини і громадянина в Україні», поданої на
здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності
12.00.02 – конституційне право; муніципальне право**

Становлення та розвиток України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави, в якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, відображає загальну світову тенденцію конституційно-правового регулювання у цій сфері. Конституційні права і свободи, будучи серцевиною конституційно-правового статусу особи, є важливим соціальним та політико-правовим інститутом у будь-якій демократичній державі, показником рівня розвитку громадянського суспільства.

Ч. 1 ст. 64 Конституції України закріплює положення, згідно з якими права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених самою Конституцією України. Саме тому дослідження проблем конституційно-правових обмежень прав і свобод людини і громадянина є вагомим підґрунтям для вирішення питань належної реалізації конституційно-правового статусу особи, особливо у контексті євроінтеграційних прагнень України та в умовах реальної національної ситуації із забезпеченням прав людини.

Зважаючи на вищезазначене, конституційно-правове дослідження названих питань є своєчасним і доцільним для розвитку вітчизняної науки конституційного права та практики.

Так, наукові доробки С. С. Алексеєва, Ю. Г. Барабаша, О. В. Батанова, Ю. М. Бисаги, В. Г. Буткевича, С. П. Головатого, О. В. Зайчука, М. І. Козюбри, А. М. Колодія, Т. А. Костецької, А. Р. Крусян, В. В. Ладиченка, О. В. Марцеляка, Н. А. Мяловицької, Н. М. Оніщенко, М. П. Орзіха, Н. М. Пархоменко, В. Ф. Погорілка, Ж. М. Пустовіт, О. В. Пушкіної, П. М. Рабіновича, М. В. Савчина, В. М. Селіванова, М. Ф. Селівона, В. Ф. Сіренка, О. В. Скрипнюка, Т. І. Тарахонич, В. Я. Тація, Ю. М. Тодики, В. Л. Федоренка, О. Ф. Фрицького, М. І. Хавронюка, В. М. Шаповала, Ю. С. Шемшученка, О. І. Ющика та інших українських і зарубіжних правознавців нині стали надійною теоретико-методологічною основою для дослідження проблеми конституційно-правового обмеження прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Однак, незважаючи на існуючі наукові розробки такої багатоаспектної проблематики в українській науці конституційного права все ще не сформована єдина концепція конституційно-правових обмежень прав і свобод людини і громадянина, недостатньо висвітлені концептуальні питання щодо їх сутності, бракує комплексних фундаментальних дисертаційних і монографічних досліджень з цієї тематики. Подальшого поглибленого наукового аналізу потребують, наприклад, питання становлення і розвитку інституту конституційно-правових обмежень прав і свобод людини і громадянина, особливостей механізму конституційно-правового регулювання обмежень прав і свобод людини і громадянина у світлі міжнародно-правових стандартів та зарубіжного досвіду їх регламентації, напрями його вдосконалення.

Існуючі нині дослідження проблеми конституційно-правових обмежень прав і свобод людини і громадянина в Україні потребують подальшого

дослідження, що свідчить на користь актуальності і новизни теми дисертації, обраної О.В. Андрієвською.

Дисертація виконана в межах планових науково-дослідних тем Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України: «Діалог громадянського суспільства, особи та держави в забезпеченні та захисті прав людини» (номер державної реєстрації 0115U001439), «Держава і громадянське суспільство: конституційно-правові засади взаємодії» (номер державної реєстрації 0114U003871). Основні положення дисертаційного дослідження відповідають завданням здійснення в Україні конституційної реформи.

Комплексний аналіз змісту дисертації та автореферату дисертації О.В. Андрієвської «Конституційно-правові обмеження прав і свобод людини і громадянина в Україні» дає підстави зробити ряд висновків, відзначити найбільш значущі положення та пропозиції дисертанта, а також висловити зауваження щодо винесеної нею на захист наукової роботи.

На нашу думку, О.В. Андрієвська точно і повно визначила об'єкт і предмет свого дисертаційного дослідження, що зумовило оптимальний зміст і послідовну логіку її наукової роботи. Зокрема, об'єктом дисертаційного дослідження було визначено суспільні відносини, що складаються у сфері конституційно-правових обмежень прав і свобод людини і громадянина, а предметом дисертації – конституційно-правові обмеження прав і свобод людини і громадянина.

Мета і задачі, визначені у дисертаційному дослідженні О.В. Андрієвської, дозволяють розкрити сутність і зміст об'єкту та предмету рецензованого нами наукового дослідження. Зокрема, метою дисертаційного дослідження є комплексний науковий аналіз теоретичних і практичних проблем конституційно-правових обмежень прав і свобод людини і громадянина в Україні як категорії, конституційно-правового інституту, об'єкта конституційно-правового регулювання, формулювання науково-

обґрунтованих висновків і пропозицій щодо вдосконалення чинного вітчизняного законодавства.

Виходячи із поставленої мети у дисертаційному дослідженні розв'язано такі завдання:

– з'ясовано основні концептуальні підходи до визначення поняття «конституційно-правові обмеження прав і свобод людини і громадянина»;

– запропоновано авторське визначення поняття конституційно-правових обмежень прав і свобод людини і громадянина та окреслено ознаки, що їх характеризують;

– охарактеризовано конституційно-правові обмеження прав і свобод людини і громадянина як інститут конституційного права;

– простежено основні тенденції становлення й розвитку інституту конституційно-правових обмежень прав і свобод людини і громадянина;

– висвітлено особливості механізму конституційно-правового регулювання обмежень прав і свобод людини і громадянина та охарактеризовано його основні структурні елементи;

– визначено підстави та форми конституційно-правових обмежень прав і свобод людини і громадянина;

– проаналізовано зарубіжний досвід конституційного регулювання обмежень прав і свобод людини і громадянина з метою надання пропозицій щодо вдосконалення положень чинного законодавства України;

– запропоновано напрями вдосконалення конституційно-правового регулювання обмежень прав і свобод людини і громадянина.

До того ж, аналіз висновків проаналізованого нами дисертаційного дослідження кореспондується з поставленими дисертантом задачами, що дає підстави стверджувати про досягнення О.В. Андрієвською мети свого наукового дослідження. Відповідно, дисертація О.В. Андрієвської є завершеним науковим дослідженням, у якому досягнуто поставлені мета і задачі.

Заслуговує на увагу й джерельна база дисертаційного дослідження О.В. Андрієвської, яка складає 283 найменування нормативно-правових актів, монографій, підручників, навчальних посібників, наукових статей. Поряд з українськими науковими джерелами, О.В. Андрієвська досліджувала й іноземні монографії та наукові статті.

Особливу увагу необхідно звернути й на методологію дослідження конституційно-правового обмеження прав і свобод людини і громадянина в Україні, здійсненого О.В. Андрієвською. Поряд з загальнофілософською та класичною конституційно-правовою методологією, дослідження ґрунтувалося на сучасних здобутках загальної теорії держави і права, компаративного конституційного права, а також на залученні широкого емпіричного правотворчого та правозастосовного досвіду та чинного конституційного законодавства. Питому вагу обраної дисертанткою методології складала спеціальні конституційно-правові методи, які дозволили всебічно і різноаспектно дослідити проблеми конституційно-правового обмеження прав і свобод людини і громадянина в Україні.

На нашу думку, сформована О.В. Андрієвською методологія дослідження конституційно-правового обмеження прав і свобод людини і громадянина в Україні може вважатися самостійним здобутком її наукового дослідження.

Основні наукові здобутки дисертанта у найбільш узагальненому та концентрованому вигляді знайшли своє втілення у Висновках дисертації та авторефераті дисертації. Серед висновків, положень і пропозицій, які виносяться Оленою Владиславівною Андрієвською на публічний захист, слід відзначити наступні:

– авторське визначення поняття конституційно-правових обмежень прав і свобод людини і громадянина як конституційно-правового інституту, що становить сукупність взаємозумовлених, взаємозв'язаних закріплених конституційно-правових норм, які визначають межі правомірної поведінки людини і громадянина як суб'єктів конституційно-правових відносин,

зумовленої змістом наданого права чи свободи, встановлених з метою утвердження й забезпечення прав і свобод інших людей, стримання від посягання на встановлені Основним Законом України цінності, захист законних інтересів;

– авторське бачення основних етапів становлення та розвитку інституту конституційно-правових обмежень прав і свобод людини і громадянина;

– визначено особливості механізму конституційно-правового регулювання обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина;

– виявлено тенденції конституційного регулювання обмежень прав і свобод людини в зарубіжних державах.

Окрім наведених наукових здобутків, які виносяться О.В. Андрієвською на захист, проаналізована дисертація містить ряд інших положень і висновків, які заслуговують на увагу. Зокрема, цікавою є спроба дисертантки розглянути конституційно-правові обмеження як інститут конституційного права крізь призму меж правомірної поведінки (стор. 56 дисертації).

Виваженим вбачається виокремлення основних періодів становлення і розвитку інституту конституційно-правових обмежень прав і свобод людини і громадянина (стор. 76-77 дисертації).

Також видається переконливим і справедливим виокремлення та надання достатньо науково обґрунтованого поняття категорії «механізм конституційно-правових обмежень прав і свобод людини і громадянина» (стор. 109 дисертації).

У дисертаційному дослідженні О.В. Андрієвської містяться й інші раціональні положення та висновки, які заслуговують на увагу й можуть розвиватися в подальших наукових дослідженнях здобувачки, а також у дослідженнях інших правознавців. До того ж, окремі положення дисертації О.В. Андрієвської стануть у нагоді при здійсненні конституційної реформи в Україні.

Усі висновки і положення О.В. Андрієвської, а також її пропозиції щодо удосконалення правового регулювання проблеми конституційно-правового обмеження прав і свобод людини і громадянина в Україні належним чином аргументовані та обґрунтовані.

Автореферат дисертації О.В. Андрієвської на тему «Конституційно-правові обмеження прав і свобод людини і громадянина в Україні» відповідає за своєю сутністю та змістом однойменній дисертації та об'єктивно відображає її основні висновки, положення та пропозиції.

Основні висновки, положення та пропозиції дисертаційного дослідження О.В. Андрієвської належним чином аргументовані, логічно послідовні й оприлюднені в циклі наукових публікацій у спеціалізованих юридичних виданнях (6 самостійних наукових статей). Окремі, найбільш важливі положення дисертації також оприлюднювалися О.В. Андрієвської на науково-практичних конференціях і були опубліковані в установленому порядку.

Разом з тим, дисертаційне дослідження О.В. Андрієвської містить і ряд теоретичних положень і висновків, які вимагають свого додаткового уточнення і обґрунтування.

По-перше, на сторінці 194 автор цілком слушно обґрунтовує необхідність внесення змін до ст. 55 Конституції України щодо закріплення принципу недопустимості обмеження права людини на ефективне відновлення її прав компетентними судами в разі порушення її прав, свобод чи законних інтересів. У цьому контексті виникає два питання: 1) що мається на увазі під поняттям «компетентні суди»? (чи це окремий вид судів, який, на думку автора, варто створювати, вносячи відповідні зміни до законодавства України, чи це мають бути суди системи судоустрою України?); 2) бажано було б, щоб в тексті дисертації були зазначені конкретні практичні випадки встановлення незаконних обмежень зазначеного права. Це підсилило б аргументацію автора відносно зазначеного питання.

По-друге, у підрозділі 2.3 «Зарубіжний досвід конституційного регулювання обмежень прав і свобод людини і громадянина» з метою рецепції використання найбільш позитивних аспектів зарубіжного досвіду у вітчизняне законодавство автором досить глибоко аналізуються особливості нормативно-правового регулювання встановлення конституційно-правових обмежень прав і свобод людини і громадянина у зарубіжних країнах. Водночас, такий досвід здебільшого має теоретичний характер і майже не відображає судової практики вирішення спорів щодо конституційно-правового обмеження прав і свобод людини і громадянина у зарубіжних країнах. У цьому контексті та враховуючи сучасний стан та перспективи євроінтеграції України позитивним було б навести додаткові приклади вирішення порушених питань судовими органами у країнах Європейського Союзу. Такий аналіз додатково підсилив би аргументацію окремих висновків дисертації.

По-третє, досить вагомими та надзвичайно актуальними є пропозиції дисертанта щодо виокремлення такої ознаки заборони дискримінації та обмеження прав і свобод людини і громадянина як інвалідність особи (стор. 182-185 дисертації). При цьому, в ході захисту пропонується уточнити, чи досліджувались дисертантом конкретні випадки наявності дискримінацій та обмежень прав і свобод людини і громадянина за ознакою інвалідності?

Зазначені зауваження та пропозиції жодною мірою не спростовують наукову новизну, актуальність і теоретико-методологічну та практично-прикладну значущість дисертаційного дослідження Олени Владиславівни Андрієвської, яка є самостійною та завершеною науковою роботою, що відповідає усім вимогам МОН щодо такого виду наукових робіт.

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що дисертаційне дослідження Олени Владиславівни Андрієвської на тему «Конституційно-правові обмеження прав і свобод людини і громадянина в Україні», подане на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право, муніципальне право відповідає вимогам

Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., №1159 від 30.12.2015 р., №567 від 27.07.2016 р., а її автор заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук.

Офіційний опонент –

доцент кафедри права

факультету економіки і права

Київського національного лінгвістичного університету,

кандидат юридичних наук, доцент

В.А. Шатіло
В.А. Шатіло

